

6. Конюшенко Я.Ю. Учасники проведення огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією. *Міжнародний гуманітарний університетський вісник. Правознавство*. 2020. Т. 2, № 47. С. 112–115. URL: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.47-2.23> (дата звернення: 05.11.2024).

7. Слівінський В.В., Рибалко В. В. Правові та морально-етичні проблеми організації ексгумації трупа у кримінальному провадженні. *Юридичний науково-електронний журнал*. 2022. № 5. С. 600–602. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/144> (дата звернення: 05.11.2024).

8. Аббасова Д.Л. Правове забезпечення та реалізація етичних норм у кримінальному процесі України : дис. ... докт. філософії в галузі знань 08 "Право" : спец.: 081 - Право / Д. Л. Аббасова ; наук. керівник І. А. Тітко ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, М-во освіти і науки України. - Харків, 2023. 312 с.

9. Мельник О. В. Моральні засади доказування у досудових стадіях кримінального процесу України : дис. ... канд. юрид. наук :12.00.09. Київ, 2006. 222 с.

*Мозоль Наталія Іванівна,
доцент кафедри історії та філософії
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Кожна держава має бути зацікавлена в створенні, всебічному розширенні і поглибленні громадянського суспільства, якщо воно прагне до задоволення потреб громадян, до своєї адаптації в загальнолюдський цивілізований процес.

Сьогодні гостро постала теоретична і практична проблема вироблення перспективного підходу до оцінки української історії і незалежної, самостійної ідеологічної та політичної позиції щодо оцінки шляхів і засобів розвитку України.

Основою існування демократичної держави вважається співвідношення громадянського суспільства та правової держави, за допомогою якої юридичними засобами забезпечується верховенство права, реальне здійснення, гарантування, охорона, захист і поновлення порушених прав людини і громадянина, взаємна відповідальність держави і особи, контроль і нагляд за створенням і застосуванням юридичних законів [1, с. 87–88].

Основну проблематику громадянського суспільства було висвітлено в науковому доробку видатного вченого-правознавця Володимира Володимировича Копейчикова [2, с. 104].

Враховуючи особливості перехідного часу, в якому знаходиться Україна, має бути проведена в життя така концепція співвідношення особи, суспільства і держави, яка дозволила б не тільки змінити сьогоднішній менталітет людини, але й сприяти формуванню вільної особи з високою політичною, економічною і правовою культурою, яка усвідомлює свою цінність і гідність. Ця концепція передбачає, що епіцентром громадянського суспільства є людина, її права, свободи й інтереси, що всі інститути громадянського суспільства і держави утворюються постільки, оскільки є необхідність створити умови для нормальної життєдіяльності людини, захисту її прав і свобод.

На переконання академіка В.В. Копейчикова, громадянське суспільство – це сфера самовияву вільних індивідів та об'єднань громадян, які добровільно об'єдналися і захищені від незаконного втручання органів державної влади в їх діяльність» [3, с. 27].

У сучасних умовах однією із вимог громадянського суспільства виступає фактор соціальної відповідальності в усіх сферах суспільного життя (економічній, політичній, соціальній, екологічній, національній), на всіх рівнях суспільних організацій (соціальної групи, суспільної організації, держави, співтовариства), пов'язаних з висуненням на перший план загальнолюдських цінностей.

Характерною ознакою суспільно-політичного поступу незалежної України та його сучасного періоду є становлення і досить динамічний розвиток громадянського суспільства як складової процесу державотворення та суттєвого чинника трансформації політичної системи [4].

В.В. Копейчиков розглядав громадянське суспільство як самостійну соціальну систему, яка складається з різних соціальних інститутів та організацій, що діють на основі громадянської ініціативи та самоврядування.

Словом, важливе місце у розумінні громадянського суспільства посідає асоціативний аспект, тобто наявність певної спільності соціальних суб'єктів, що прагнуть самоідентифікації. Проблематика громадянського суспільства є доволі складною. Вона не обмежується тільки аспектом надання соціальним суб'єктам достатнього простору для реалізації їх вільного вибору у власних діях на свою і суспільну користь. Але не слід забувати, що громадянське суспільство – це людське суспільство, взяте з точки зору його конкретної якісної характеристики.

Нова для українського соціуму тематика концептуально-теоретичної ідеї громадянського суспільства як висококласного аналітичного продукту і схема розвитку практичної політики вимагають чіткості у питанні про те, який саме тип громадянського суспільства необхідно створити чи відтворити в соціокультурній реальності України. Не слід залишати поза увагою сукупність найбільш значущих і стійких рис, що характеризують природу й різновид громадянського суспільства у різних системах культур і в різні історичні епохи. Недооцінка цієї проблеми або ігнорування її характеристик у конкретних соціокультурних умовах призведе до сумнозвісного методу спроб і помилок у розбудові новітнього суспільства.

Сьгодні очевидно, що Україна, ставши на шлях розбудови демократичної держави і відповідних суспільних відносин, має спрямовувати зусилля на

поглиблене вивчення й вироблення нового розуміння організації громадянського, демократичного цивілізованого соціуму, що визначатиме принципи й характер відносин у всіх сферах життєдіяльності. Наразі досягненням є усвідомлення необхідності структурування феноменологічних характеристик громадянського суспільства в Україні, якому притаманні розчленованість, розгалуженість зв'язків та інтересів, динамічна структуролізація соціального життя, повне і достовірне знання соціально-політичних інтересів і прагнень наявних у суспільстві соціальних груп, класів, ідейних програм, форм діяльності, основних прав і свобод, що гарантують самодетермінацію громадянського суспільства і пошуки шляхів гармонізації суспільних відносин [5].

Визначення суті громадянського суспільства має важливе значення. Але завжди слід пам'ятати, що громадянське суспільство – це таке суспільство, де інтереси людини мають пріоритетне значення. Адже людині за своєю природою притаманне прагнення жити в суспільстві людей, в якому вона прагне задовольнити, насамперед, свої приватні інтереси. В той же час, звичайно, інститути громадянського суспільства покликані забезпечити певний баланс між соціальними та політичними силами, а за допомогою правових норм регулювати відповідні відносини.

Досліджуючи громадянське суспільство, яке формувалося в період становлення незалежності України, В.В. Копейчиков виокремив чого не вистачає громадянському суспільству нової держави.

Вивчаючи особливості розвитку громадянського суспільства в Україні, потрібно враховувати вплив західних і східних культур та особливості власного історичного досвіду. Українське суспільство, яке багато років перебуває у стані трансформації, має генерувати власну модель громадянських відносин і громадянського суспільства, та відповідно власну модель громадянсько-державної взаємодії [6].

Таким чином, громадянське суспільство – це не якісь ізольовані індивіди, а комплекс соціальних відносин, система суспільних інтересів (економічних, соціально-політичних, релігійних, духовних, сімейних, культурних та інших), яка виражає різноманітні цінності, інтереси і потреби членів суспільства. Це сфера самовиявлення вільних громадян і добровільно сформованих асоціацій і організацій, обмежених відповідними законами від безпосереднього втручання та довічної регламентації діяльності цих громадян і організацій з боку державної влади.

Протягом багатьох століть боротьби українців за свою незалежну державу, коли Україна перебувала у складі інших держав, ідеологія націоналізму, що об'єднувала всі національні сили різних відтінків на ґрунті прагнення до політичного самовизначення, відігравала роль цементуючого фактору в змаганнях за самостійну і незалежну національну державу. Відтоді, як Україна здобула незалежність, українське суспільство увійшло в етап розбудови і розвитку національної держави і громадянського суспільства.

Отже, в перспективі ефективність в організації громадянської суспільства в Україні залежить від того, в якій мірі держава і суспільство здатні створити умови, вільні від причин, що породжують дестабілізуючі фактори в кожній із

сфер життєдіяльності соціального організму. Вирішальною передумовою забезпечення національної державності є дотримання законів існування системи, створення передумов для її природного функціонування, запобігання дестабілізації. Це головні умови збереження незалежності держави, суспільства, особи (громадянина).

Становлення громадянського суспільства суверенної національно-демократичної держави Україна – імператив історії. Досвід розвитку цивілізованих країн засвідчує, що формування громадянського суспільства шляхом світової цивілізації тривалий і дуже складний процес. Справжнє громадянське суспільство може існувати лише в державі з ефективною та конкурентно-спроможною, соціально-орієнтованою економікою [7].

Громадянське суспільство в Україні має подолати на шляху свого подальшого розвитку ряд проблем. По-перше, ми є роз'єднаними: політичні погляди або їх відмінність викликають агресію, направлену на співбесідника; невеликий відсоток середнього класу утворює соціальну прірву між рівнем життя різних прошарків населення; окреме болісне питання – це анексія Криму та повномасштабне вторгнення РФ. По-друге, тотальна недовіра проникла в усі сфери нашого життя: серед українців панує стереотип, що отримати бажане можливо виключно завдяки корупційним складовим: наявності впливових зв'язків або пропозиції неправомірної вигоди. Вагомими факторами значного впливу корупції на темпи розвитку громадянського суспільства в Україні залишається безвідповідальність та амбівалентність. Відсутність громадянської активності, зокрема, участі у діяльності громадських організацій, волонтерства, ігнорування можливості стати викривачем, зумовлюють зменшення темпів розвитку демократичного суспільства. Небажання брати відповідальність за подальший розвиток своєї держави, зацікавленість у реалізації власних цілей будь-якою ціною, навіть свідомим порушенням антикорупційного законодавства, сприяють порушенню стійкості фундаментальних принципів побудови громадянського суспільства – правового захисту та рівності перед законом кожного громадянина. Соціальна мотивація у боротьбі з корупцією та трансформація методів подолання цього антисоціального явища стануть запорукою розбудови громадянського суспільства.

Байдужість до долі країни дорого коштує байдужим. А спроби здатись на милість переможця коштує ще дорожче цілим наступним поколінням [8].

Список використаних джерел

1. Правознавство : підруч. / А. І. Берлач та ін. / За ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 752 с.
2. Кривицький Ю. В. Життєвий шлях і творчий доробок академіка В.В. Копейчикова в цифрах. *IX наукові читання, присвячені пам'яті академіка В.В. Копейчикова* : зб. матеріалів (м. Київ, 20 лист. 2019 р.) / Редкол. : А. М. Завальний, Ю. В. Кривицький, Н. В. Лазнюк. Київ : НАВС, 2019. С. 104–106.
3. Копейчиков В. В. Про теоретичні засади конституційного ладу. Вісник Академії правових наук України. 1993. № 1. С. 26–34.

4. Асірян С. Р., Белей О. В., Дулепа В. П. „Дефіцит демократії” у Європейському Союзі: сучасний стан і шляхи вирішення. Юридичний науковий електронний журнал. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/124>

5. Енциклопедія політичної думки. URL. Електронний ресурс: <http://slovopedia.org.ua/40/53407/261250.html>.

6. Чумаков Д. Д. Проблема розвитку громадянського суспільства в Україні в контексті його взаємодії з інститутом держави. Грані. № 6. 2014. С. 131–135.

7. Івченко Ю. Громадянський патріотизм як основа національної єдності (філософсько-правові аспекти) // Підприємництво, господарство і право. № 9. 2017. С. 223–226.

8. Снайдер Т. Криваві землі: Європа поміж Гітлером та Сталіним : монографія. Кивь : Грані-Т, 2011. 447 с.

*Назаренко Ольга Анатоліївна,
старший викладач кафедри історії та філософії
навчально-наукового інституту права та психології,
кандидат юридичних наук*

*Харченко Наталія Петрівна,
доцент кафедри теорії, історії та філософії
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук*

ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Традиційні погляди на характер політичного життя суспільства підлягають особливій увазі та аналізу з урахуванням фактичних реалій сьогодення. Так, у держави, яка знаходиться в умовах воєнного стану, суспільні відносини піддаються різного роду змінам та трансформаціям, які знаходять своє відображення у процесі реалізації соціально важливих питань. Зокрема, буденні процеси в житті соціуму та проблеми пов'язані з його існуванням вимагають від самої держави, а також громадянського суспільства дотримуватись відповідних нормативно-правових приписів, дбаючи при цьому про розвиток власного правового менталітету, правосвідомості, правової культури. Оскільки, кожна сучасна демократична держава незважаючи на можливі політичні проблеми працює над тим, щоб сприяти збереженню та розвитку правових цінностей в середині свого суспільства. Формування високого рівня правосвідомості та правової культури допомагають удосконалити власний правовий менталітет, надаючи перевагу пріоритетним правам і свободи людини, які мають першочергове значення для всіх демократичних держав світу.